

HUGONNAI VILMA ÉS UTÓDAI

A medicina napjainkban egyre inkább feminizálódik, okát nehéz lenne kizárólag az egyenjogúsággal magyarázni. Retrospektíve valószínűleg egy érthető kompenzációs folyamatról van szó, mivel ez a nagy odaadást kívánó humánus hivatás egészen 1869-ig a férfiak privilégiuma volt. A múltban talán sehol nem találunk ilyen kirívóan paradox helyzetet és bántó diszkriminációt a két nem ezirányú képességének megítélésében. Úgy vélték, a nő gyengéd anyai ösztönéből fakadóan alkalmas a betegápolásra, de vizsgálásra, gyógyításra nem. Bábákat is elsősorban a női szemérem engedte a szüléshez. A nő csak nővér lehetett, orvos aligha. Adjá be az előírt gyógyszert, etesse meg a beteget, ürítse ki az ágytálat, ezer apró kiegészítő munkát végezzen, de az alkotó feladat a férfiaké. Csak a középkori salerno-i iskola női tagjai, több esetben tanárai (Abella, Guarna, Trotula) voltak a kivételek, de hová lett a festői latin öböl híres iskolája?

Beledermeszt a későközépkori árnyékvilágba, melyből a nagy itáliai újjászületés sem ébresztette fel. Csak a klasszikus strófák hirdették a „rég-i dicsőség” szabad szellemét, lefordítva később a nemzeti nyelvekre.

A kicsiny Svájc, Erasmus, Paracelsus és pápai Párizs nyugodt otthona volt. Az előítéletekkel szakító, Bazel helyett ezúttal Zürich, ahol Solferino után tíz esztendővel, tehát 1869-ben eltörölték a megkülönböztetést, egyenlő esélyt adva (de nem biztosítva) mindkét nemnek az orvosdoktori oklevél megszerzésére. A francia szépirodalom egyengette előttük az utat. George Sand ekkor már pukkasztotta a polgárokat azzal, hogy nadrágban járt, rövid frizurát hordott és cigarettázott.

Kritikusait pedig kitűnő regényivel. Nem állítjuk, hogy a zürichi egyetem parókiás professzorait a „Mauprat” elolvasása inspirálta volna erre az újszerű elhatározásra, ám a szüfrazsett-szellem kétségtelen a levegőben volt és indirekt hatott is. Még kevésbé szerencsésen is, lásd Petőfi özvegyének „meghökkenő magatartását”.

Az első magyar orvosnő előtt aligha lebegett szépirodalmi példa. Hugonnai Vilma (szül. 1847-ben), 18 évesen ment férjhez a parádpusztai földbirtokoshoz Szilassy Györgyhez. Mindent olvasott, csak szépirodalmat nem. A fiziognómiával foglalkozó ismeretlenül is erős akaratot olvasna le fényképéről. Tudjuk, nem volt híján ennek a tulajdonságnak. Kedélybetegként ismerte meg az orvosi hivatást, s gyógyulását csak a gyógyítás elsajátításával tudta a továbbiakban elképzelni. Jól jött 1872, mert ekkor már külföldi hölgyeket is felvettek Európa egyetlen koedukációs egyetemére. Ékszereinek egy részét pénzzé téve elindult hát Hugonnai Vilma grófnő, hogy rangrejtve az első orvosnő legen belőle.

Sikerült is. 1879-ben avatták orvosdoktorrá, majd 1890-ig a zürichi kórház sebészeti osztályán dolgozott. Disszertációját a croup miatti gégeoperációról írta. Munkájában sikeresnek mutatkozott ő mégis hazajött. Nem hangoztatott hazaszeretetből (persze abból is), ám Svájcban női orvosok közül ő csak az egyik, itthon viszont az első!

Diplomáját hét esztendei várakozás után csak 1879-ben nosztrifikálták, nem kis vihart kavarva a tanári karban. Még előtte 1884-ben elvált első férjétől. 1887-ben pedig újra férjhez ment a szellemileg hozzá jobban illő Wartha Vince kémikus műegyetemi tanárhoz, akitől csak annak halála választotta el, az első világháború kitörésének évében. Waartháné Hugonnai Vilma az országos

Nőképző Egyesület tanára lett, ahol egészségtant adott elő, majd a Szabad Líceumban tartott higiéniai előadásokat. Nem elhanyagolható a felvilágosító irodalmi tevékenysége. Ismertebb művei: „Egészségtani előadások nők számára” (1904, valamint Fischer-Dückelmenn könyvének magyarító átdolgozása: „A nő mint házi orvos” (1907), melynek kétkötetes példányai ma is feltűnnek az antikváriumok polcain, hogy hamar gazdára találjanak.

Ez a szép szecessziós fedelű mű a legszerencsésebb szerkesztésű és legszemléltetőbb ábrákkal ellátott népszerűsítő könyv, amely valaha megjelent. Hogy századunk prűd elején a nemiszervek bemutatásától az akkori antikongiens eszközök (vattagombóc a méhszájra, occlusív pessariumok) helyes alkalmazásának ismertetéséig ilyen nyíltan írjanak, valóban meglepő. Akár a hallócsővel ellátott legyező, csökkent hallású hölgyek társalgásához.

Mint említettük, 1914-ben alig volt ideje saját gyászához, kitört a világháború ő pedig elvégezte a Dollinger professzor vezette hadisebészeti tanfolyamot. Később a Műegyetem Hadikórház Hölgyszolgálatának elnökévé választották.

Közel hetven évesen a sebesültek egyik legodaadóbb gyógyítója. Tapasztalatait szaklapokban többször leírta, tanácsokat adva orvosoknak, orvosnőknek, ápolónőknek egyaránt.

Amit elvállalt, férfiakat megszégyenítő szívóssággal végig csinálta. A nagy világégés keservesen igazolta Hugonnai Vilma oklevelének indokoltságát, a pályatársnők nélkülözhetetlenségét.

Így lett egy grófnő kezdetben különködésnek tetsző magatartásából követésre méltó példa.

Átélt a háborút, 1922. március 22-én, tehát 70 esztendővel ezelőtt hunyt el. Elégedetten, mert halálakor már több száz orvosnő, a gyógyító rend 7%-a, a szebbik nemből rekrutálódott Magyarországon. Ez az arány 1947-ben elérte a 15 %-t, majd 1956-ban amikor e sorok íróját avatták évfolyamunk egynegyede, tehát 25%-a volt nőnemű

Közülük négy professzor került ki, egyike Zajác Magda, a szemészet tanára. Az egyenrangúságot a katedrán is igazolta.

Utánunk az arány egyre inkább eltolódott a női végzősök javára olyannyira, hogy három évtizeddel később már meghaladta az ötven százalékot

A DOTE felavatottjai között nyugodtan lehet reprezentatív „felméréseket” végezni, mert a többi egyetemeken ugyanez a helyzet. Értesülései szerint a volt Szovjetunióban a doktornők (doktorkák) aránya elérte a 85 %-t, amelynek egyéb szociológiai okai voltak.

Például egy mérnök négyszer akkora fizetést kapott.

Az anyagi reláció nálunk is hasonló, nem számítva persze a kétes erkölcsi értékű és bizonytalan összegű parát, amelyre személyes egzisztenciát és ideális orvos-beteg kapcsolatot alapozni lehetetlenség és felelőtlenség. Mégis ez történik, az eredményt tudjuk.

Ettől függetlenül azt hisszük, hogy a medicinában a feminizálódás irreverzibilis folyamat.

Amit Hugonnai Vilma 1869-ben egymaga elkezdett, száz évvel később a hivatásban már a nemek valódi arányát tükrözte.

Amivel persze nem következett be az áhított egyenjogúság, mert karrier terén a férfiak változatlanul előnyt élveznek.

Nem a kivételek, hanem az „átlagok”, akik a populáció reprodukciójában is aktív részt vállalnak. Magyarán gyermeket nevelnek.

Övék a legszentebb tisztelet, ők a legmegértőbb doktor nénik. Hugonnai Vilma mai utódai, kikhez méltó dírtimbust csak Illyés Gyula szintjén lehetne írni.

Szállási Árpád dr.
1992. március